

LBRIS

We know
books

DANY-ROBERT DUFOUR

DIVINA PIAȚĂ

REVOLUȚIA CULTURALĂ
LIBERALĂ

Traducere din limba franceză și
prefață de Claudiu Gaiu

Alexandria
Publishing House

E necesar să facem dovada unei voințe de a ieși din turmele ego-gregare în care ne aflăm închiși, aceste închisori cu un regim nemaiîntâlnit în istorie: carcerile erei liberale.

Cuprins

Prefață.....	7
Introducere.....	29
RAPORTUL LA SINE:	
<i>SĂ TE LAȘI CONDUS DE EGOISM!</i>	39
INDIVIDUALISM,	
NARCISISM SAU EGOISM?	40
EGOISMUL GREGAR CA PRINCIPIU	
AL TURMEI POSTMODERNE.....	45
FAMILIA VIRTUALĂ ȘI	
DISPONIBILITATEA CREIERELOR:	
„NU VĂ CONSUMAȚI CU	
GÂNDURI, DOAR CONSUMAȚI!”	48
UN STADIU OGLINDĂ TELEVIZUAL.....	77
RAPORTUL LA CELĂLALT: <i>SĂ-L</i>	
<i>FOLOSEȘTI PE CELĂLALT CA MIJLOC</i>	
<i>PENTRU A-ȚI ATINGE SCOPURILE!</i>	89
DOUĂ DIFERENȚE: SEXUALĂ ȘI	
GENERAȚIONALĂ.....	90
SEX ȘI GEN.....	96
SCHIMBAREA GENULUI ȘI	
SCHIMBAREA SEXULUI.....	105
CELĂLALT SUNT EU	115

RAPORTUL LA CELĂLALT: SĂ-ȚI FACI ORICE CHIP CIOPLIT VEI DORI, DAR SĂ NU UIȚI SĂ PREASLĂVEȘTI ZEUL SUPREM, PIATA!	127
POSTMODERNITATEA: FĂRĂ DUMNEZEU SAU CU PEA MULȚI DUMNEZEI?	128
AMOR DEI	132
O NOUĂ PROVIDENȚĂ: PIATA?	140
UN RĂZBOI RELIGIOS POSTMODERN.....	151
 RAPORTUL LA TRANSCENDENTAL: SĂ NU-ȚI FACI DIN KANT UN ADĂPOST ÎMPOTRIVA TURMEI!	157
IEȘIREA DIN RELIGIOS: CALEA TRANSCENDENTALĂ.....	162
REÎNTOARCEREA LA RELIGIE: LAISSEZ-FAIRE, DUMNEZEU E CEL CE FACE!.....	180
 RAPORTUL LA POLITICĂ: SĂ LUPTI ÎMPOTRIVA ORICĂRUI GUVERN ȘI SĂ PROCLAMI BUNA GUVERNANȚĂ!	191
CORPORATE GOVERNANCE.....	193
FOARTE BUNA GUVERNANȚĂ.....	203
„SOCIETATEA CIVILĂ” ÎMPOTRIVA STATULUI.....	211
 RAPORTUL LA CUNOAȘTERE: SĂ JIGNEȘTI ORICE DASCĂL CARE TE POATE EDUCA!	221
DOXA POSTMODERNĂ: „ȘCOALA E O ÎNCHISOARE”	224

ÎN APĂRAREA VECHII SCHOLÈ.....	237
--------------------------------	-----

RAPORTUL LA LIMBĂ: SĂ NU ȚII SEAMA DE GRAMATICĂ ȘI SĂ STRICI VOCABULARUL!	269
DOAMNELOR ȘI DOMNILOR, CU CE DREPT VORBIȚI D-VOASTRĂ DESPRE LIMBĂ?	272
DESPRE NOVLIMBĂ – ȘASE ÎNSUȘIRI ALE ACESTEIA	290
 RAPORTUL LA LEGE: SĂ ÎNCALCI LEGILE FĂRĂ SĂ FII PRINS!	325
CRIMA TE FACE TARE	331
EXTINCȚIA LEGII ÎN FAVOAREA DECRETULUI, PROCEDURII ȘI NEGOCIERII	344
 RAPORTUL LA ARTĂ: SĂ FORȚEZI LA NESFĂRȘIT PORȚILE DEJA DESCHISE DE DUCHAMP!.....	371
„ADEVĂRATA” SUBVERSIUNE.....	372
„COMEDIA” SUBVERSIUNII	378
 RAPORTUL LA INCONȘTIENT: SĂ TE ELIBEREZI DE PULSIUNI ȘI SĂ CAUȚI JUISAREA FĂRĂ LIMITE!.....	393
TRANSDUCȚIA.....	394
DESPRE O LUPTĂ HOMERICĂ ÎNTRE DOI MARI PSIHANALIȘTI: MANDEVILLE ȘI FREUD	401

FICTIUNILE ȘI FUNCȚIA PATERNĂ..... 413

CONCLUZIE 429

Alexandria Publishing House
Str. Mihai Viteazu, Nr. 23, Suceava, 720059
Tel.: 0230 530 342; fax: 0230 530 343
alexandriapublishinghouse@gmail.com

Apărut 2023

S.C. Tipo-Lidana S.R.L. – Suceava
Tel.: 0230 517 518
e-mail: office@tipolidana.ro

Introducere

„[Dumnezeu m-a] batjocorit fără milă/ întreaga mea existență”, zicea Antonin Artaud către sfârșitul vieții sale, vorbind din străfundurile lucidei sale nebunii¹.

Artaud era, într-un fel, nebun pentru noi. Surprinsese un adevăr pe care oamenii „normali” șovăie să-l priceapă: ei sunt mereu „batjocoriți fără milă” de către creatorii și stăpânii lor. Și, de fapt, aceștia și-au făcut poftele cu noi: zeii din Antichitate, Dumnezeul unic al monoteismelor, fără a uita de Rege, de Popor, de Rasă, de Proletariat... A trebuit să suferim de pe urma urzelilor necontenite ale zeilor politeismelor, să îndurăm împlinirea absolutismelor religioase și politice, să cunoaștem Teroarea și să îndurăm, până de curând, crimele religiilor politice staliniste și naziste.

Totuși întrebarea merită reluată azi cu toată seriozitatea, deoarece, așa cum se spune, ieșim din religie, până acum prezentă sub felurite forme (teologice, politice, seculare...). Oare am intrat într-o fază remisivă?

1. „Nu admit așa ceva/ nu voi ierta niciodată nimănui/ faptul de a fi fost *batjocorit fără milă* / întreaga mea existență,/ iar asta/ doar pentru că/ eu eram dumnezeul/ dumnezeul adevărat”, Antonin Artaud, Œuvres, Quarto, Gallimard, Paris, 2004, text fără titlu din decembrie 1947, p. 1587.

LBDIS | We know books

Mă voi strădui să arăt că nu poate fi vorba de așa ceva. Cum se întâmplă adesea, chiar atunci când ne credem liberi, eliberați, trăind într-o societate cu aspecte liberale hotărâtoare, tocmai atunci intrăm într-o nouă formă de alienare. Care, în cazul nostru, se împământenește pe măsură ce sistemul nostru liberal actual e pe cale de a se preschimba într-o nouă dogmă. Să ne întrebăm, așadar, dacă nu cumva tocmai ceea ce se prezintă azi ca remediu universal, ca vindecare a tuturor relelor ce au afectat înainte faptul-de-a-fi-împreună și faptul-de-a-fi-tu-însuți, nu se poate transforma într-o boală nouă. Bineînțeles că liberalismul ne-a izbăvit de toate opresiunile anterioare, ne-a adus binefaceri esențiale în privința libertăților colective și individuale, a permis sporirea fără precedent a bogăției globale. Însă poate că el este azi pradă unei preschimbări foarte problematice. S-ar putea să fi ajuns în acel punct critic în care sistemele încep să funcționeze împotriva lor însele. Ceea ce se întâmplă când efectele perverse încep să cântărească mai greu decât binefacerile aduse. Adică acel punct în care spunem că sistemele devin contraproductive. Pe scurt, nu-i cu neputință să fim pe cale de a deveni bolnavi de liberalism, așa cum suferiserăm anterior de toate regimurile precedente.

De aici încolo, vom înțelege ambiția acestei cărți: să scoată la iveală locurile hotărâtoare în care astăzi suntem „batjocoriți” de Piață.

Resimțim deja simptomele acestui rău încă neidentificat pe deplin. Iar ele sunt numeroase și se manifestă azi în toate marile economii omenești: economia pieței, economia politică, economia vieții, economia simbolică,

economia semiotică, economia psihică. În fața a ceea ce vine, ne aflăm azi în poziția personajelor acestei povești indiene, fie-mi iertată mica ei adaptare.

Să ne închipuim un sat alcătuit din șapte orbi și însoțitorul lor. Într-o bună zi, aud cu toți o mare hărmălaie în apropiere. Orbii zoresc pe călăuza lor să-i ajute să iasă ca să se apropie de... lucru. Primul atinge un colț al elefantului și spune: „Atenție, e o armă de război, o sabie!” Al doilea îi atinge coada și zice: „Ba nu, e o unealtă de lucru, o funie!” Al treilea îi atinge o ureche și spune: „Liniștiți-vă, e un plici de muște!” „Ah, nu!”, izbucnește al patrulea care se izbise de o trupul elefantului. „Ne închid, e un zid!” „Vă înșelați cu toții”, zice al cincilea, care tocmai îi atinsese trompa. „E un șarpe gros; mi s-a încolăcit în jurul brațului!” Al șaselea, care tocmai îi atinsese piciorul, începe să râdă: „Păi e un copac! Simt trunchiul, acum îl strâng cu brațele!” „Nici vorbă!”, se entuziasmează al șaptelea: „E pământ bun, cald și umed!” – tocmai căzuse într-o balegă uriașă a elefantului.

Se opresc atunci uimiți și-și întreabă însoțitorul: „Am înnebunit cu toții?” Dar călăza nu le răspunde... căci era mut.

Științele umane se află azi în situația acestor orbi. În fața mutației antropologice pe cale de a se produce, afectând în profunzime personalitățile și societățile noastre, fiecare dintre acestea își dă verdictul său doct în colțul său, uitând pur și simplu ceea ce e important: să numească întregul, să ne spună cu ce avem de a face. În realitate, acești savanți orbi au un nume: se cheamă „istoricul”, „economistul”, „psihanalistul”, „sociologul”, „teoreticianul artei”, „politologul”...

LEBIS | We know

Să zicem că economistul începe jocul și spune: ceea ce trăim este urmarea unei schimbări hotărâtoare a modului de regulare a capitalismului. Istoricul răspunde: suntem în fața unei transformări majore a raportării la religie. Gramaticianul continuă: observăm la populație noi uzuri de limbaj. Sociologul îi întrerupe: constatăm că instituțiile clasice, familia și școala, nu mai socializează. Politologul observă: modul nostru de a face politică e pe cale de a se schimba în mod radical. Teoreticianul artei răspunde: arta contemporană s-a rătăcit tot mai mult în diverse futilități egotice. Iar psihanalistul trage concluzia: asistăm la instalarea unei noi economii psihice.

Bineînțeles că toți au dreptate și nu ne putem lipsi de construcțiile lor. Dar totuși, ei se înșală pentru că ratează esențialul. Ar fi trebuit ca istoricul să recunoască că descrierea sa este corelată cu schimbările economiei de piață. Ca psihanalistul să încerce să-și imagineze că ceea ce aude pe sofa trebuie pus în legătură cu preschimbările din Cetate. Ca economistul să țină seama că deregularea liberală poate produce efecte asupra psihismului și așa mai departe. Și poate că ei ar fi izbutit să numească elefantul – care formează un întreg în mod necesar superior însumării diverselor sale părți. În locul acestui efort, ei își debitează bucata lor care poate fi surprinsă de discipline distincte, incomensurabile una cu cealaltă. În așa fel încât, cu cât elefantul e mai mare, cu atât mai puțin e văzut.

Rămâne însoțitorul. Doar el ar fi putut să spună numele fiarei. Dar uite că-i mut. Așadar, fie ne mulțumim cu discursurile doct cacofonice ale savanților orbi, fie trebuie să căutăm un mijloc pentru a-i reda cuvântul în-

soțitorului. Ceea ce vom încerca să facem în această carte, scufundându-l într-o baie filosofică fortifiantă. Căci dacă facem într-adevăr filosofie, înseamnă că dispunem de un alt loc, unde totul poate să fie discutat metodic, fără ca, în același timp, specialiștii istoriei, ai cunoașterii, ai inconștientului, ai religiei, ai educației, ai dreptului, ai artei, ai limbii sau ai socialului să se folosească de un drept de preempțiune asupra obiectului, pentru a-l face imediat să dispară, spărgându-l în tot atâtea părți pe care ei le pot analiza.

Însă mai e un motiv pentru care filosofia e chemată aici atât de urgent. Tocmai pentru că aceste schimbări îi afectează fundamentele, fără de care ea nu ar exista: Logosul și Cetatea. Se cuvine așadar să trecem fără zăbavă pe răboj transformările actuale.

Iar pentru a filosofa despre ceea ce se petrece în Logos și în Cetate, pentru a numi acest lucru, trebuie să ne străduim să nu pierdem din vedere că fiecare din planurile în chestiune trimite către una din dimensiunile constitutive ale culturii, în sensul german de *Kultur*, care corespunde patrimoniului social politic, simbolic, artistic, aparținând unui ansamblu de indivizi și care formează ceea ce numim o civilizație.

De ce trebuie numită cu orice preț fiara ce se ivește azi în civilizația noastră? Pur și simplu pentru că au mai fost altele înaintea ei, iar despre unele s-a spus că ar fi fost imunde.

Întrebarea e, așadar, necesară. În locul elefantului domol am putea avea de a face cu un monstru îngrozitor nemaivăzut. Datoria filosofului ar fi atunci, în măsura

L'ÉDIS

We know

posibilităților, de a rosti nenumitul și de a-și pune în gardă contemporanii, astfel ca aceștia să se poată păzi.

Iată obligația noastră, mai ales că am aflat, mulțumită lui Valéry, care este legea capitală din acest domeniu: „Noi, civilizațiile, știm de-acum că suntem pieritoare.” Și tot Valéry ne aduce aminte de „lumi în întregime dispărute, de imperii scufundate laolaltă cu toate popoarele și zămislerile lor; scoborâte în străfundul inexorabil al veacurilor, împreună cu zeii și legile lor, cu academiile și științele pure și aplicate, cu gramaticile și dicționarele, cu clasicii, cu romanticii și cu simboliztii lor, cu criticii și cu criticii criticilor lor”².

Or, unii străjerii cu ochii larg deschiși, așezați la marginile satului nostru de orbi, chiar vestesc o posibilă catastrofă. Am avea doar de câștigat ascultând aceste Casandre. Căci ele văd cu neliniște o armată care se apropie. Să nu cităm aici decât pe unul din străjeri, scriitorul Pierre Bergounioux:

Condiționați din tălpi până-n creștet de către multinaționalele burdihanului și ale țoalelor, ale muzicii disco și electronice – vectori ai logosului, stigmatate corporale –, dependenți de limbajul cinic, ticăloșit de subproletariatul intelectual, pe care grupurile financiare l-au suit pe meterezele mediatice, inocenții zilelor noastre își clădesc o identitate diferită, înstrăinată, aproape în întregime reificată³.

2. Paul Valéry, *Œuvres I*, Gallimard, Paris, 1957, p. 988 și urm. «La crise de l'esprit, première lettre» (1919). [Paul Valéry, *Eseuri aproape politice*, traducere și ediție îngrijită de Marius Ghica, Scrisul Românesc, Craiova, 1999, p. 49.]

3. Pierre Bergounioux, „De la littérature à la marchandise”

În ceea ce privește fiara, ea ni se arată azi ca o turmă de indivizi sau chiar mai multe. Turme gălăgioase, inculte, barbare, scăpate de sub orice regulă, dezinhitate, postnevrotice, hotărâte ca-n drumul lor să calce în picioare toate îngrădirile civilizației. Specificitatea acestor turme: fiecare membru al acestora se crede absolut liber deși e pe de-a-ntregul telecomandat, condus de o puternică și nevăzută mână de fier. Găsim printre ei inocenți – ucigași și măcelăriți în același timp⁴ –, dar și ucenici vrăjitori „hedoniști și calculatori, ce-și înscriu toate inițiativele în spațiul global, abstract, al bunurilor și al serviciilor plătite”⁵. Au devenit cu toții soldații mari sau mai mărunți ai unei forțe ale cărei rosturi și scopuri nu le cunosc și pe care va trebuie să le identificăm cu precizie, depănând paginile ce urmează.

Am dori, așadar, să aflăm cărui zeu nou aparțin aceste turme, alcătuite din adunări de indivizi ce se cred liberi. Căci e posibil ca o nouă religie să fie în formare. Părinții noștri au trăit prăbușirea înspăimântătoarei religii naziste a mântuirii prin „rasă” a „celor puternici”

în *Débat*, n° 135, Gallimard, Paris, 2005, reluat în *La Fin du monde en avançant*, Fata Morgana, Paris, 2006.

4. Amintesc că „masacrul Inocenților” e o trimitere către un episod povestit în Evanghelia după Matei. Aflând de nașterea lui Isus, regele Irod vrea să-l dea pierzaniei și poruncește uciderea tuturor pruncilor mai mici de doi ani din Betleem: e măcelul „sfinților inocenți” (îngăduit de Dumnezeu), însă Isus și Sfânta Familie erau deja departe (se se vedea „Fuga în Egipt”).

5. Pierre Bergounioux, „De la littérature à la marchandise”, *op. cit.*

împotriva celor „slabi”. Noi am trăi recent asfințirea religiei marxiste a răscumpărării prin Proletariat, ajunsă în punctul ei de nebunie furioasă sub stalinism. Dar nu știam îndeajuns că, de la căderea acestora, o nouă religie – cea a Pieței – își pregătea din vreme instalarea, nu fără a stârni reacții violente, izvorâte din religiile mai vechi. Așadar, acolo unde mulți își închipuie că ne-am eliberat de vechile dogme și sunt înclinați să ne vadă rătăcind, zăpăciți, ca urmare a vârtejului dat de această eliberare, eu văd că suntem pe cale de a ne supune unui nou dumnezeu, o nouă divinitate, nișel perversă până la urmă, deoarece în loc să ne interzică, ne lasă frâiele libere: nu mai există opreliște morală, *laisser faire*. Pe scurt, am căzut în stăpânirea unui nou zeu, puțin sadian pe alocuri, Divina Piață, care ne-ar zice: „Juisați!”

Aceasta este ipoteza ale cărei consecințe cartea de față va încerca să le exploreze pe de-a-ntregul. Sigur că mă pot înșela pe toată linia. Dar merită făcută încercarea, căci ne aflăm în una din acele situații în care nu riscăm să pierdem mare lucru, însă avem în schimb mult de câștigat. Într-adevăr, dacă ne înșelăm – dacă nu nimerim elefantul, bineînțeles –, consecințele rămân neînsemnate: n-am face decât să dăm cu trompa-n baltă – ceea ce nici n-ar face notă discordantă în hărmălaia actuală. Dar dacă nu ne amăgim, poate vom fi de folos prin declanșarea alarmei, vom bate clopotul ca să vestim lumea din preajmă să se ferească de pustiirea pricinuită de năvălirea turmei, ba chiar de înrolarea gregară în rândurile ei.

Voi încerca așadar să arăt în această carte că există cel puțin zece motive serioase ca să ne punem problema înaintării rapide a acestor turme conduse de o mână ce

trebuie cu orice preț făcută vizibilă și previzibilă, odată cu transformarea republicilor noastre în democrații de piață.

Iar cum turmele nu pot decât să facă pământul să tremure la trecerea lor, vom efectua o serie de zece relevouri seismografice ca să arătăm că există deja serioase linii de fractură în câmpul nostru cultural. Aceste măsurători se referă la raportul la sine, la celălalt (semenul nostru), la Celălalt (reprezentantul alterității radicale), la transcendentă, la politic, la cunoaștere, la limbă, la Lege, la Artă, la inconștient.

Adică 10 capitole în care vom încerca să arătăm că actualele noastre turme postmoderne urmează *instrucți-uni* chiar atunci când fiecare dintre membrii lor se crede complet liber, eliberat și liberal. Prin urmare, religia Pieței, care predomină azi tot mai mult, distilează în aerul vremii, ca orice religie, un anumit număr de *porunci* – zece, vom spune noi aici – care au valoarea a zece *îndrumare liberale* ale noii dogme. Cu douăzeci de ani în urmă, Jean-François Lyotard ne puna în fața *Îndrumărilor păgâne*⁶; la fel, trebuie să vadă azi lumina instrucțiunile liberale, care ne determină fără știrea noastră. Se cuvine, așadar, pentru început, să prezentăm, adică să dăm în vileag, aceste orientări implicite, propuse fiecăruia. Și apoi, va trebui să facem autopsia acestor porunci. Prin „autopsie” înțeleg exact ceea ce ne spun dicționarele. În sensul său inițial (adică grecesc), „autopsia” trimite la „demersul mistic ce îngăduie contemplarea zeilor și

6. Jean-François Lyotard, *Instructions païennes*, Galilée, Paris, 1977.